

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Галя Годорова Герчева-Несторова

Относно: трудовете на доц. д-р Ваня Господинова Христова, представени за участие в обявения за нуждите на ВСУ „Черноризец Храбър” в ДВ бр. 35 от 19.04.2024г. конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Възрастова и педагогическа психология (Възрастни и ситуационни кризи))

Настоящата рецензия изготвям в качеството си на член на научно жури, назначено със заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” номер 376 от 19.06.2024г. във връзка с обявения в ДВ бр. 35 / 19.04.2024г. конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Възрастова и педагогическа психология (Възрастни и ситуационни кризи)). За участие в конкурса е подал документи един кандидат – доц. д-р Ваня Господинова Христова.

Доц. д-р Ваня Христова завършва ВСУ „Черноризец Храбър“ през 2006г. със защита на дипломна работа „Сън и разстройства на съня“ и придобива образователно-квалификационна степен „бакалавър“. През 2007г. тя защитава дипломна работа „Синдромът „професионално изпепеляване“ при работещи в социалната сфера “ и получава образователно-квалификационната степен „магистър“ по психология във ВСУ „Черноризец Храбър“. Като докторант на самостоятелна подготовка тя защитава през 2013 г. докторска дисертация „ Личностни предпоставки и социално-психични детерминанти на удовлетвореността от

учителския труд“ във ВСУ „Черноризец Храбър“ и придобива образователната и научна степен „доктор по психология”.

През 2015 г., след участие в конкурс, доц. д-р Ваня Господинова Христова заема академичната длъжност „доцент“ във ВСУ „Черноризец Храбър“, на която длъжност е и в момента. В периода от 2000г. до момента тя работи последователно като медицинска сестра до 2006 г. във второ неврологично отделение и детска ортопедия и травматология на Многопрофилна болница за активно лечение „Д-р Стоян Киркович“ АД – гр. Стара Загора. От 2006г. работи на административни длъжности на основен трудов договор във ВСУ „Черноризец Храбър“, а от 2008г. е хоноруван преподавател по дисциплините: „Увод в психологията“, „Когнитивна психология“, „Психология на развитието на възрастните“, „Кризите в психо-социалното развитие на личността“, „Психология на развитието“, „Психология на развитието в детско-юношеска възраст“ .

Допълнителни професионални умения доц. д-р Ваня Христова придобива в следдипломната квалификация за учител по философските дисциплини в средното училище.

Доказателство за нейния стремеж непрекъснато да се самоусъвършенства е включването ѝ в различни курсове, проекти и експертни групи, за които получава и съответните сертификати.

За участие в посочения конкурс доц. д-р Ваня Христова представя 15 бр. публикации, от които: монографии – 1 бр., книга, на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ – 1 бр., статии – 9 бр. и доклади – 4 бр., публикувани в неререферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове.

Доц. д-р Ваня Христова доказва своята професионална компетентност и чрез участието си в различни научно - изследователски национални и международни проекти: национални проекти – „Студентски

практики – фаза 1“, „Студентски практики – фаза -2“; международни проекти – „Достъп до университети на хора с увреждания - ATU“, международен проект Sage “ Society for all ages”. Своего участие в тези проекти доц.д-р Ваня Христова много тясно обвързва с преподавателската си дейност.

След подробното ми запознаване с научната продукция и преподавателската дейност, която лично познавам, на доц. д-р Ваня Христова, цялостното впечатление, което остава у мен е, че тя концентрира своите изследователски търсения в актуални проблемни области на съвременната приложна психология на развитието и педагогическата психология. Активното ѝ участие в различни научни форуми с доклади и съобщения, в които представя своите изследвания, доказва авторитетното ѝ специализирано присъствие в областта на приложната психология на развитието и педагогическата психология. Факт, който доказва това твърдение е богатият списък с цитирания на трудовете на доц. д-р Ваня Христова. Справката, която прилага доц.д-р Ваня Христова доказва, че тя изпълнява по точки показателите за минималните национални изисквания по чл.2б, ал2 и 3 от ЗРАСРБ за заемането на академичната длъжност „професор“.

Монографията „ Христова В. (2024) Скръбта като ситуационна криза. Издателски център ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна, 119 с.“, която приемам като основен хабилитационен труд, представлява оригинално научно-приложно обобщение на изследователската дейност на доц. д-р Ваня Христова в областта на една от най-фините сфери на психичното – емоционалните преживявания. Малко изследователи се решават да изследват човешките емоции, тъй като те са едни от най-трудно достъпните за изследвания психически факти. Доц. д-р Ваня Христова се осмелява да постави във фокуса на своите теоретично-емпирични изследвания слабо проучвания феномен – човешката скръб. Авторката

категорично доказва в своите проучвания същността на човешката скръб като ситуационна криза. Скръбта се проявява по специфичен начин при децата и възрастните, но и в двата случая тя нарушава житейския баланс и създава емоционален, поведенчески и когнитивен дискомфорт. Това поражда необходимостта от търсенето на инструменти за преодоляването на тази криза и връщането на скърбящия към нормалния емоционален ритъм на живота. Тази своя идея доц.д-р Ваня Христова защитава чрез разработването и апробирането на система от копинг стратегии за индивидуално консултиране и групова психотерапия, целта на която е промяна на възприемането на скръбта и разгръщане способностите на личността да я трансформира. За тази цел, според доц. д-р Ваня Христова, е необходимо да се познават закономерностите на скръбта, динамиката и етапите на протичането ѝ. Точно проучването на тези характеристики на скръбта като ситуационна криза се явяват научно – изследователско предизвикателство за доц.д-р Ваня Христова.

Монографията Христова, В. (2024) „Скръбта като ситуационна криза. Копинг стратегии “ е теоретично и понятийно обоснована и нещо повече тя е с висока практическа насоченост и дава възможност идеите, разработени в нея да се приложат директно в практиката. Чрез този труд доц. д-р Ваня Христова защитава още веднъж своето авторитетно място в сферата на приложната психология, базирана на задълбочена и значима научна теория. Считам,че е необходимо да се отбележи фактът, че тя е един от първите изследователи на проблематиката, свързана с преживяванията на загубата и скръбта у нас. Оценявам като голямо достойнство на монографията това, че тя отразява както теоретичния подход към изследването на скръбта, така и приложните възможности за нейното обработване и преодоляване. Доказателство за това са предложените техники като „Унищожаване на страха“, създаване на група

за подкрепа на деца, преживяващи скръб и програма за преодоляване на психическите травми от детството.

Книгата Христова, В. (2024) Детерминанти на удовлетвореността на учителския труд – психологически ракурс. Издателски център на ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна представя значим проблем, който съпровожда човека през по-голямата част от неговия жизнен път – удовлетвореността от упражняването на определена професия. Този труд на доц, д-р Ваня Христова е разработен изключително прецизно от гледна точка на теоретичния анализ на дейността, трудовата дейност, трудовата дейност на учителите, както и степента на удовлетвореност от извършването на съответната дейност. В това свое изследване доц. д-р Ваня Христова утвърждава своя изследователски почерк – освен научно-теоретичната гледна точка, да представи експериментални, емпирични и приложни възможности.

Настоящата книга доц. д-р Ваня Христова насочва към задълбочаване на знанията на студентите – теоретични и практически.

Научно-теоретичните анализи и емпиричните и експерименталните изследвания в другите публикации, които представя за участието си в конкурса доц. д-р Ваня Христова, се характеризират с изключителна прецизност и понятийна точност. Те са доказателство за това, че кандидатката умее да открива актуални в теоретичен и приложен план проблеми, които да изследва и да предлага практически подходи за разрешаването им. В нейните изследвания намират място проблемите на кризите в семейните взаимодействия и възможностите за преодоляването им, разводът и емоционалните преживявания на партньорите, разводът и емоционалните преживявания на децата, психологически характеристики на детската скръб, психологическа характеристика на скръбта и механизми на нейното протичане, кризата като възможност или опасност,

родителството като семейна криза, основни характеристики на ситуационните кризи, възможни кризисни интервенции.

Аз напълно споделям посочените от кандидатката приноси в теоретичен и приложен план, като подчертавам следните:

- Установени са същността и закономерностите на протичането на възрастовите и ситуационни кризи през жизнения път;
- Въведени са критерии за разграничаването на възрастовите и ситуационните кризи;
- Създадена е авторова интерпретация на понятието „ситуационна криза“ ;
- За първи път в наши условия се поставя и се подлага на широкоспектърен анализ скръбта като преживявана ситуационна криза;
- Разработен е оригинален теоретично-изследователски подход, разкриващ спецификата, закономерностите, динамиката и етапите на протичането на скръбта в зряла и детска възраст, като преживяна ситуационна криза .

При запознаването ми с научната продукция на доц. д-р Ваня Христова не съм открила елементи на плагиатство, което ми дава основание да считам, че тя е резултат от собствените изследвания на кандидатката.

В заключение искам да изразя своето положително становище по отношение на научно - изследователската и преподавателска дейност на доц. д-р Ваня Христова. Считам, че всички процедури по провеждането на конкурса са спазени и препоръчвам на Научния съвет на ВСУ „Черноризец Храбър“ доц. д-р Ваня Христова да бъде избрана на академичната длъжност „ професор ” във ВСУ „Черноризец Храбър“ по обявения в ДВ бр. 35/19.04.2024г. конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” в област на висше образование 3. Социални,

стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология (Възрастова и педагогическа психология (Възрастни и ситуационни кризи)).

08.07.2024г.

Рецензент:

/проф.д.пс.н.ГаляТ.Герчева-Несторова /